

HALINA RADLICZ-RÜHLOWA
(1905–1986)

4 lipca 1986 r. zmarła mgr Halina Radlicz-Rühlowa, wybitnie zasłużona dla nauk o Ziemi nauczycielka szkół warszawskich, autorka podręczników szkolnych i książek dla nauczycieli oraz filmów oświatowych. Ponad 55 lat swego niezwykle twórczego życia wypełniła pracą dla dobra szkoły, służąc jej do ostatnich dni swoją wiedzą i doświadczeniem, swoimi zdolnościami i swoim talentem popularyzatorskim.

Halina Radlicz-Rühlowa ukończyła studia geograficzne na Uniwersytecie Warszawskim, specjalizując się w zakresie geomorfologii. Od 1930 r. podjęła pracę w szkole średniej w Warszawie, przy czym w latach 1936–1938 – obok pracy w szkole – była asystentką Katedry Antropogeografii UW, kierowanej przez prof. Bogdana Zaborskiego; w ramach tej pracy prowadziła zajęcia z fizjografii. Podczas okupacji uczestniczyła w akcji tajnego nauczania oraz uczyła w czynnej wówczas daytimej i wieczorowej Szkole Handlowej; w szkole tej prowadziła również dodatkowo szkolenie z zakresu terenoznawstwa dla uczniów biorących udział w pracy konspiracyjnej.

Po wojnie Halina Radlicz-Rühlowa podjęła pracę nauczycielską jednocześnie w trzech szkołach warszawskich. Najsilniej jednak związała się z Państwowym Liceum im. N. Żmichowskiej, w którym przepracowała 21 lat (1946–1967), w czym ostatnie trzy lata – po przejściu na emeryturę – na połowie etatu. Dostrzegając trudności kadrowe, z jakimi borykała się polska oświata bezpośrednio po wojnie, włączyła się również do akcji dokształcania nauczycieli w zakresie geografii i geologii. W latach 1948–1950 pełniła funkcję kierownika Warszawskiego Ośrodka Dydaktyczno-Naukowego, a następnie przez wiele lat uczestniczyła w jego działalności prowadząc wykłady i ćwiczenia z geografii fizycznej i geologii. Współpracowała również z wieloma różnymi instytucjami i zespołami ściśle związanymi z oświatą. Była m.in. członkiem Komisji Programowej

Ministerstwa Oświaty w zakresie geografii i geologii oraz przewodniczącą Komisji Przedmiotowej do spraw pomocy naukowych, której poświęciła szczególnie dużo swego twórczego wysiłku.

Zamykający się w ostatnim 40-leciu (1947–1986) dorobek Haliny Radlicz-Rühlowej w zakresie podręczników, artykułów, prac popularnonaukowych oraz filmów oświatowych jest imponujący. Warto podkreślić, że co najmniej połowa Jej prac przypada na okres normalnej, codziennej pracy w szkole oraz intensywnej działalności społecznej. Lista opublikowanych przez Nią, częściowo współautorskich, podręczników dla uczniów i nauczycieli obejmuje 20 pozycji; niektóre z nich były wielokrotnie wznawiane. *Geografia ogólna* dla szkoły podstawowej doczekała się 17, a *Geografia fizyczna ogólna* dla liceów ogólnokształcących 13 wydań, przy czym ostatnie, z datą 1986 r., jest obecnie wykorzystywane w szkole.

Szczególnie dużo miejsca w twórczości podręcznikowej Haliny Radlicz-Rühlowej, podobnie zresztą jak i w całej Jej działalności oświatowej, zajmuje problematyka geologiczna. Wymienić tu należy przede wszystkim *Geologię* dla XI klasy szkoły ogólnokształcącej (3 wydania), *Geologię w zarysie* podręcznik dla nauczycieli (3 wydania), *Hydrogeologię* podręcznik dla technikum gospodarki wodnej (1974 r.) oraz znajdujące się obecnie w druku drugie wydanie podręcznika dla nauczycieli pt. *Podstawy geologii*, we współautorstwie z M. Wiśniewską-Żelichowską. W druku jest również, opracowany wspólnie z A. Szuchem, nowy podręcznik pt. *Hydrologia i hydraulika z elementami hydrogeologii*.

Halina Radlicz-Rühlowa współpracowała również z Wytwórnią Filmów Oświatowych w Łodzi oraz z Wytwórnią Filmów „Czołówka” jako autorka lub współautorka scenariuszy i komentarzy naukowych do 21 filmów o tematyce geograficznej i geologicznej, stanowiących jedną z najcenniejszych pomocy dydaktycznych.

Za zasługi dla rozwoju oświaty polskiej H. Radlicz-Rühlowa odznaczona została Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz Złotą Odznaką i Medalem Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Oddzielnym rozdziałem życia Haliny Radlicz-Rühlowej, odslaniającym jednocześnie w pełni cechy Jej osobowości i ujawniającym te wartości moralne, którym pozostała wierna do końca, był okres okupacji hitlerowskiej. Jako instruktorka przysposobienia wojskowego (w latach 1935–1939 pełniła obowiązki komendantki i instruktorki z zakresu terenoznawstwa w dwóch szkołach żeńskich w Warszawie, niezależnie od pracy na stanowisku nauczycielki geografii) została z początkiem września 1939 r. powołana do Wojskowej Służby Kobiet przy dowództwie obrony Warszawy. Po kapitulacji, obok akcji tajnego nauczania, włączyła się do pracy konspiracyjnej w Armii Krajowej (początkowo była to organizacja Służba Zwycięstwu Polski, która wkrótce przekształciła się w ZWZ, a w 1942 r. w Armię Krajową). Przez ponad 5 lat pracowała w VII Oddziale Komendy Głównej ZWZ-AK w jednostce zajmującej się pomocą więźniom. Pełniła funkcję łączniczki pomiędzy więźniami i zewnętrznymi organami Ruchu Oporu oraz rodzinami aresztowanych. Z narażeniem życia roznosiła grypsy, uprzedzała ludzi poszukiwanych przez Gestapo, oczyszczała mieszkania po aresztowaniach z materiałów, które mogłyby obciążać więźniów, przekazywała na Pawiak informacje, lekarstwa i paczki żywnościowe. W dniu wybuchu Powstania Warszawskiego zgłosiła się do najbliższego pułku AK „Baszta” na Mokotowie, gdzie na jednym z najbardziej eksponowanych na działania wojenne punktów pracowała w intendenturze i w łączności oraz w służbie sanitarnej; m.in. uratowała życie swojemu rannemu uczniowi oddając krew dla dokonania niezbędnej transfuzji. Wyrazem uznania i szacunku dla Jej odwagi, pełnej poświęcenia postawy i wzorowo pełnionej służby wojskowej są przyznane Jej za okres okupacji odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami, Krzyż Armii Krajowej, 4-krotnie przyznany Medal Wojska Polskiego oraz Warszawski Krzyż Powstańczy.

Mimo stale pogarszającego się stanu zdrowia, Halina Radlicz-Rühlowa była czynna do ostatnich dni swego życia. Poza pracą nad podręcznikami uczestniczyła w życiu naukowym poprzez Polskie Towarzystwo Geologiczne oraz Polskie Towarzystwo Geograficzne; brała też bardzo żywy udział w pracach Komitetu Głównego Olimpiady Geograficznej od chwili jej uruchomienia w 1974 r., służąc swoją wiedzą i doświadczeniem przy opracowywaniu zadań olimpijskich.

Wszyscy, którzy znali Halinę Radlicz-Rühlową i mieli okazję z Nią współpracować, boleśnie odczuli Jej odejście. Była człowiekiem pełnym wewnętrznego ciepła i życzliwości dla ludzi, obdarzonym rzadko w tym stopniu spotykaną wrażliwością na ludzkie sprawy. We wszelkich kontaktach z ludźmi przejawiała się Jej ujmująca, głęboko humanistyczna kultura osobista.

Miarą wartości życia człowieka jest niewątpliwie trwałość pamięci o nim. Halina Radlicz-Rühlowa całym swoim twórczym życiem poświęconym służbie polskiej szkole i wypełnionym pracą dla innych na tę trwałość pamięci w pełni zasłużyła.

Anna Dylikowa